

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Веска Шошева, относно дисертационния труд на Елени Евангелос Параску, на тема „Усъвършенстване на учебната среда за ученици с умствена изостаналост – психологически и педагогически аспекти”, за присъждане на ОНС „доктор” от област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика, с научен ръководител доц. Милен Замфиров, дпн.

Процедурата за защита на дисертационния труд е разкрита със заповед №2800/25.11.2019 г., на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски” и на основание на чл. 9 от ЗРАСРБ, както и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ. По процедурата са спазени всички нормативни изисквания.

Предложеният за становище дисертационен труд разглежда проблем със значимост за педагогическата практика и теория. Съдържанието е разгърнато върху 166 страници текст, включва 9 таблици, 14 диаграми и 5 графики. Релевантната литература е представена на английски и гръцки език.

В дисертационното изследване се открояват ясно и отчетливо 2 изследователски полета, тясно преплитаци се в училищната среда и нейната значимост за успешното развитие на учениците с умствена изостаналост.

Първото изследователско поле е очертано в параметрите на психологическите характеристики на средата и на нейното значение за оптималното протичане на когнитивните процеси при ученици с умствена изостаналост. Тук се открояват от докторанта важните страни на тази среда, условията и детерминантите, които се анализират по-късно. Вниманието също така е фокусирано и върху влиянието на възрастта на учениците, техните способности и ниво на предварителни знания, които имат пряко отношение към усвояването на средата. Търсенето на взаимовръзката между отделните маркери относно изясняването на психологическите аспекти, докторантът успява да осъществи успешно и това се открива в глава трета, която е посветена на анализа на изследователската процедура. Търсенето на тази взаимовръзка се очертава и в дизайна на самото дисертационно изследване.

Второто изследователско поле проучва педагогическите аспекти за подобряване на училищната среда за учениците с умствена изостаналост. Определено може да се твърди, че в това поле усилията, които е положил докторантът са

позволили коректно да се посочат както позитивните страни, така също и недостатъците, които съпътстват реализацията на взаимодействието учител – ученик. Разглеждането на различните интерперсонални системи учител – ученик, ученик – ученик, ученик – родител и т.н. в контекста на специалното и общообразователно училища са позволили на докторантът да бъде конкретен в изводите, които предлага за педагогическата практика.

В това изследователско поле вниманието е съсредоточено върху различните техники на обучение, тяхната ефективност или неефективност относно индивидуалното развитие на ученика с умствена изостаналост. В този план очертания въпрос, който възниква за възможностите на тези техники, за уменията да бъдат прилагани адекватно съобразно условията, професионалната подготовка на учителя и специфичните психологически характеристики на учениците, намира своя отговор, когато докторантът осъществява анализа на своето проучване. Според мен въпросът за успешното прилагане на един или друг вид техники на обучение при деца с умствена изостаналост е от особена значимост, тъй като особеностите на организационно – функционалните характеристики на средата в специалното и образователното училище, където се осъществява процеса на обучение, имплицитно съдържа възможности за успешното прилагане или неприлагане на един или друг вид техники. Дори в случаите, когато желанието и стремежът на учителите е налице условията, при които протича процесът на обучение, могат да не позволят успешното прилагане на конкретен вид техника. Това е разгледано сравнително добре в пар. 1.2.2 и последващият го 1.3, посветени на индивидуалната образователна програма.

Дизайнът на изследването е представен в глава втора, в която е определена рамката на цялата изследователска процедура. В целта на изследването е заявено прилагането на „Стратегия за подобряване на училищната среда за ученици с умствена изостаналост (педагогически и психологически аспекти)” за определен времеви период (2017 – 2018 година).

В логическа връзка с целта са изведените задачи, формулираната хипотеза, както и обекта и предмета на изследването.

Методите са адекватно подбрани, съобразно заявената цел и формулирана хипотеза. Изследването е реализирано в три фази. Изследвани са общо 66 ученика с умствена изостаналост, разпределени в експериментална и контролна група.

Представените участници в изследването са характеризирани по степен на умствената изостаналост.

В пар. 2.б. е представена „Стратегия за подобряване на училищната среда за ученици с умствена изостаналост (педагогически и психологически аспекти)”. Относно стратегията са посочени основни компоненти и страни, които включват обучение на учители, различни дейности за учениците, сензорни стимулации, физически дейности по време на учебни занятия и т.н. Стратегията е обяснена коректно, съобразно идеите на докторанта и предоставя възможност да се проследят последователно различните етапи от реализацията и. Тук би могло да се помисли за малко по-задълбочено представяне на взаимовръзките между отделните компоненти.

Осъщественият количествен и качествен анализ в глава трета, представя динамиката на изследването, различията между двете групи, както и мненията и становищата на педагогическата колегия. Интерес представляват резултатите относно академичните постижения и подобряването на социалните умения на учениците в резултат на реализиране на стратегията.

Въпросът ми в тази част на изследователската процедура към докторанта е: Не би ли било по-добре ако се анализират резултатите на една група ученици в началото преди прилагането на стратегията и в края на приложението и? Поставям въпроса, защото в този случай ще се подложи на анализ конкретната динамика на всяко дете, свързано с придвижването му напред по отношение на индивидуалните му възможности. Не оспорвам избрания подход от докторанта за определяне на експериментална и контролна група, но в случая те не са поставени при едни и същи условия. Да, статистическата обработка е достатъчно коректна за да изведе резултатите, но считам, че ако подобно изследване докторантът направи в следващ етап от своята работа, то би му дало възможност да открие още по-съществени страни в контекста на връзката училищна среда – постижения на учениците. Реализираното от докторанта изследване ми дават правото за подобен извод.

Изводите, в резултат на реализиране на изследователската процедура, носят своята практико – приложна стойност и открояват ясно възможностите за подобряване на училищната среда. Те са резултат от цялостната изследователска дейност на докторанта и разкриват личното му отношение към изследвания проблем.

Солидаризирам се с докторанта относно изведените приноси на дисертационния труд.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационното изследване и разкрива най-важните моменти от него. Представените 4 публикации, от които 1 самостоятелна и 3 в съавторство с научния ръководител отразяват резултатите в отделните етапи на протичане на дисертационното изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд анализира проблем, чието решаване в практически план има своето място в дейността на учителите, работещи с деца с умствена изостаналост. Разработен е с коректно отразяване на всеки един от етапите на изследването и показва възможностите на докторанта да осъществява научно изследване. Предвид на всичко посочено до тук, предлагам на уважаемите членове на научното жури да подкрепят с положителния си вот присъждането на ОНС „доктор” на Елени Евангелос Параску, област на висше образование I Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика.

Дата

14.12.19 г.

Изготвил становището:

проф. д-р Веска Шошева